

Теорія та історія держави і права

УДК 342.25(477)"1991/2025"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15770799>

**Формування правової доктрини місцевого самоврядування в період
незалежності України: історико-правовий аналіз**

Алла Василівна Стечишин

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та публічного
управління (сумісник)

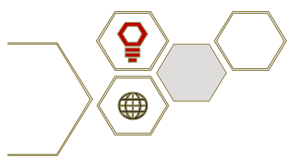
ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна,

<https://orcid.org/0009-0002-0550-4390>

Прийнято: 19.06.2025 | Опубліковано: 29.06.2025

***Анотація.** Проблематика місцевого самоврядування в Україні набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни та стратегічного курсу на європейську інтеграцію. Формування сучасної правової доктрини самоврядування є ключовим чинником демократизації системи врядування на місцях. **Мета.** Метою статті є здійснення системного історико-правового аналізу формування правової доктрини місцевого самоврядування в Україні в період незалежності, з урахуванням соціокультурних, нормативно-правових і геополітичних чинників, що впливали на її еволюцію. **Методи.** Методологічною основою виступають історико-правовий, компаративний та структурно-функціональний методи. **Результати.** У роботі окреслено п'ять етапів розвитку місцевого самоврядування з 1991 року, проаналізовано законодавчу базу, визначено вплив Європейської хартії місцевого самоврядування та особливості адаптації української моделі до європейських стандартів. Виявлено, що правова ментальність українців ґрунтується на*

глибоких традиціях самоврядності та сприяє інституційному прийняттю реформ. Акцент зроблено на нових функціональних ролях місцевих органів у воєнний час, таких як координація гуманітарної допомоги та підтримка обороноздатності. Також висвітлено роль цифровізації та участі громад у публічному управлінні. **Висновки.** Констатовано, що правова доктрина місцевого самоврядування в Україні трансформувалась у гібридну, адаптивну модель, яка поєднує демократичні принципи, безпекову стійкість та інтеграцію до європейського простору. Сформоване підґрунтя дозволяє говорити про її спроможність підтримувати сталий розвиток у мирний та кризовий періоди.

Ключові слова: місцеве самоврядування, правова доктрина, децентралізація, субсидіарність, воєнний стан, євроінтеграція, правова ментальність, локальна стійкість.

Formation of the legal doctrine of local self-government during Ukraine's independence: historical and legal analysis

Alla Vasylivna Stechyshyn

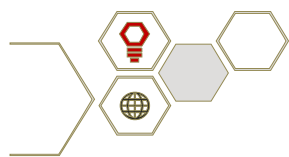
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Law
and Public Administration (part-time)

King Danylo University,

Ivano-Frankivsk, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0002-0550-4390>

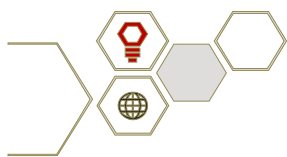
Abstract. The issue of local self-government in Ukraine is becoming particularly relevant in the context of full-scale war and the strategic course towards European integration. Forming a modern legal doctrine of self-government is a key factor in democratizing the local governance system. **Purpose.** The purpose of the article is to conduct a systematic historical and legal analysis of the formation of the legal doctrine of local self-government in Ukraine during the period of

*independence, taking into account the socio-cultural, regulatory, legal, and geopolitical factors that influenced its evolution. **Methods.** Historical-legal, comparative, and structural-functional methods provide the methodological basis. **Results.** The paper outlines five stages in the development of local self-government since 1991, analyzes the legislative framework, and determines the influence of the European Charter of Local Self-Government and the peculiarities of adapting the Ukrainian model to European standards. It has been found that the legal mentality of Ukrainians is based on deep traditions of self-government and contributes to the institutional acceptance of reforms. Emphasis is placed on the new functional roles of local authorities in wartime, such as coordinating humanitarian aid and supporting defense capabilities. The role of digitalization and community participation in public administration is also highlighted. **Conclusions.** It is stated that the legal doctrine of local self-government in Ukraine has been transformed into a hybrid, adaptive model that combines democratic principles, security, stability, and integration into the European space. The formed foundation allows us to speak of its ability to support sustainable development during peace and crisis.*

Keywords: *local self-government, legal doctrine, decentralization, subsidiarity, martial law, European integration, legal mentality, regional stability.*

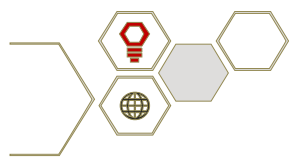
Постановка проблеми. Проблематика розвитку місцевого самоврядування в Україні має не лише теоретичне, а й першочергове практичне значення в умовах політичної трансформації, євроінтеграційних прагнень держави та боротьби за національну суб'єктність. Із моменту відновлення незалежності у 1991 р. місцеве самоврядування поступово перетворилося на ключовий інститут демократичного устрою, що покликаний забезпечити реалізацію принципів народовладдя, ефективного управління на місцях і правової участі громадян. Цей процес супроводжувався формуванням власної правової доктрини, в основі якої лежить ідея автономії територіальних громад, верховенства права і самостійності органів місцевого рівня у межах закону. Проблема набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної

агресії Російської Федерації проти України, що розпочалася у 2022 році й стала каталізатором оновленого осмислення ролі громад у системі державної стійкості, безпеки й самоорганізації. Війна продемонструвала, що саме локальні спільноти є носіями високого рівня мобілізаційної здатності, довіри, солідарності та адаптивності, а отже – незамінним ресурсом державотворення.

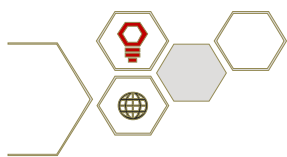
У цьому контексті важливим науковим завданням є історико-правове осмислення процесів кодифікації та доктринального розвитку місцевого самоврядування в період незалежності, що дозволяє не лише систематизувати нормативно-правову базу, а й виявити концептуальні підходи, ідеологічні джерела та світоглядні основи реформ. Євроінтеграційний вектор України також актуалізує потребу в наближенні інститутів місцевого самоврядування до європейських стандартів, передусім у площині дотримання Європейської хартії місцевого самоврядування, розвитку принципу субсидіарності, фінансової автономії громад та участі населення у прийнятті управлінських рішень. Водночас українська модель самоврядування має глибоке історичне підґрунтя, що сягає традицій козацького устрою, Магдебурзького права, діяльності громадських рад і самоуправних інституцій XIX – початку XX століття. Ця спадщина формувала відповідні уявлення в суспільній правосвідомості та правовій ментальності українців, сприяючи збереженню ідеї громадської участі навіть за умов централізованого чи тоталітарного правління.

Сучасне місцеве самоврядування в Україні є результатом не лише нормативної еволюції, а й глибинного культурно-правового процесу, який відображає взаємодію традиції та модернізації, національного досвіду та імплементації західних зразків. У зв'язку з цим виникає потреба в комплексному дослідженні правової доктрини місцевого самоврядування як динамічного явища, що поєднує юридичні конструкції, ідеологічні основи та інституційні практики, здатні забезпечити сталий розвиток України в умовах війни, післявоєнного відновлення та інтеграції до Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд використаних джерел свідчить про формування цілісного і багаторівневого підходу до дослідження місцевого самоврядування в Україні, що охоплює як теоретичні засади, так і практичні аспекти трансформації цієї інституції. Історико-правовий напрям репрезентовано працями Л. Говорухи [3] та Н. Камінської [15], які висвітлюють еволюцію доктрини місцевого самоврядування крізь призму державницької та європейської парадигм. Водночас В. Моргун [2] і Н. Стецюк [1] аналізують конституційно-правові основи та виклики реформування інституту місцевого врядування. Законодавчий пласт джерел (Конституція України, Закон «Про місцеве самоврядування», інші нормативно-правові акти) задає нормативне поле аналізу. Натомість праця Ю. Ключковського зосереджена на новітніх викликах, зокрема адаптації правового регулювання до умов воєнного стану та підвищенні публічної етики на місцевому рівні [4]. У опрацьованих працях фіксуються розходження між класичними централізованими моделями управління й сучасними підходами до децентралізації, що особливо помітно в контексті реформ 2014–2020 років. Позитивно, що певна обмеженість попередніх праць у висвітленні воєнної трансформації функцій місцевого самоврядування заповнюється сучасними аналітичними звітами, такими як соціологічне дослідження громадянського суспільства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених нормативному забезпеченню місцевого самоврядування, досі недостатньо системно досліджено саме формування правової доктрини цього інституту в період незалежності України. Залишається нерозкритим питання взаємозв'язку між традиційною правосвідомістю українського народу та сучасними доктринальними підходами до самоврядування. Недостатньо проаналізовано також вплив євроінтеграційних процесів та викликів повномасштабної війни на трансформацію концептуальних засад місцевого управління. Окремої уваги потребує вивчення доктринального осмислення децентралізації як

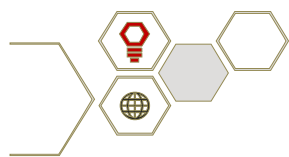
багатофакторного явища, що поєднує правову, історичну та соціокультурну площини.

У межах дослідження нами здійснено системний теоретико-правовий аналіз становлення правової доктрини місцевого самоврядування в період незалежності України, з урахуванням впливу традиційної правосвідомості, євроінтеграційного курсу та трансформаційних процесів, зумовлених умовами воєнного стану, а також запропоновано авторське бачення децентралізації як міждисциплінарного феномену, що потребує переосмислення в нових історико-правових умовах.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення системного історико-правового аналізу формування правової доктрини місцевого самоврядування в Україні в період незалежності, з урахуванням соціокультурних, нормативно-правових і геополітичних чинників, що впливали на її еволюцію. У межах цієї мети ставляться такі дослідницькі завдання:

- з'ясувати концептуальні основи правової доктрини місцевого самоврядування як складника національної правової системи;
- охарактеризувати ключові етапи кодифікації законодавства про місцеве самоврядування в Україні після 1991 року та виявити домінуючі доктринальні підходи на кожному з них;
- проаналізувати вплив повномасштабної війни та євроінтеграційного курсу України на трансформацію правових засад самоврядування;
- розкрити роль історичної традиції та правової ментальності українців у становленні сучасного розуміння самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання місцевого самоврядування в Україні посідає ключове місце в системі демократичного управління, особливо в умовах збройної агресії та глибоких внутрішньополітичних трансформацій. Відновлення незалежності у 1991 році започаткувало процес формування нової правової доктрини місцевого самоврядування, що поєднує в собі національні історичні традиції,

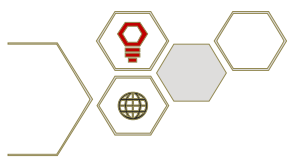

європейські стандарти та виклики сучасної безпеки. У контексті курсу на євроінтеграцію, потреба у чіткій, теоретично обґрунтованій моделі самоврядування, яка відповідала б як нормам Конституції України, так і Європейській хартії місцевого самоврядування (1985 Р.), стає все більш нагальною. Наявність глибоко вкорінених у правовій ментальності українців ідей громади, самоуправління й локальної солідарності зумовлює не лише нормативну, а й світоглядну основу функціонування місцевих інституцій. У цих умовах постає необхідність системного історико-правового аналізу становлення правової доктрини місцевого самоврядування в Україні.

Якщо конкретизувати категоріально-понятійний апарат, то правова доктрина місцевого самоврядування – це сукупність усталених у науковій і правозастосовній практиці теоретичних підходів, принципів і концепцій, що пояснюють, обґрунтовують та формулюють нормативну модель самоврядності територіальних громад [1; 2; 3 4]. Вона виконує функцію орієнтира для законодавця, конституційної юрисдикції, органів місцевого самоврядування та наукової спільноти в процесі правотворення, тлумачення норм та реалізації публічної влади на місцях.

Поняття місцевого самоврядування визначено в Конституції України (ст. 7, 140–146) як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України [5]. Водночас, як слушно зазначає Л.Говоруза, національна правова доктрина з цього питання значною мірою є похідною від європейських зразків, але має власні особливості, пов'язані з історичною практикою та сучасним політичним контекстом [3, с. 11].

Формування доктрини місцевого самоврядування в Україні після 1991 р., відбувалося у кількох паралельних напрямках. По-перше, через конституційне закріплення базових положень про самоврядування (особливо після прийняття Конституції 1996 р.); по-друге, через прийняття профільного Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р., який донині залишається основним актом, що регламентує діяльність органів

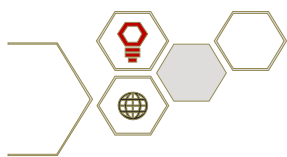
місцевої влади [6]. Саме цей закон, зокрема в його розділах I–III, формалізував структуру системи місцевого самоврядування, повноваження представницьких органів, виконавчих органів та їхніх посадових осіб [6].

Наукова доктрина самоврядування в Україні орієнтується на низку ключових принципів: демократизм, субсидіарність, автономність, законність, фінансову самостійність та відповідальність. При визначенні поняття «місцеве самоврядування», на нашу думку, варто насамперед орієнтуватися на Європейську хартію місцевого самоврядування, в ст. 3 якої вказано наступне: «Місцеве самоврядування означає право і спроможність місцевої влади в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою частиною державних справ, які належать до її компетенції, в інтересах місцевого населення» [7]. Таке визначення відображає фундаментальне бачення місцевого самоврядування як інституційної та функціональної здатності органів місцевої влади самостійно вирішувати значну частину публічних справ. Особливо важливо, що в ньому підкреслюється не лише формальне право, а й реальна спроможність діяти – що є однією з ключових умов справжньої автономії місцевого рівня.

Водночас варто зазначити, що хоча у тексті йдеться про «місцеву владу», сама Хартія в інших положеннях чітко вказує на територіальну громаду як суб'єкта самоврядування, що є важливим для уникнення ототожнення органів влади з громадським самоуправлінням [8, с. 41]. Визначення цілком відповідає принципам децентралізації, субсидіарності та демократичної участі населення в управлінні справами місцевого значення.

Отже, наведене вище формулювання має нормативну цінність і концептуальну чіткість, проте його застосування в наукових або правозастосовних контекстах вимагає врахування ширшого тлумачення місцевого самоврядування, передбаченого всією системою положень Хартії.

Водночас українська правова доктрина місцевого самоврядування значною мірою спирається на багату історичну спадщину самоврядних практик, що формувалися протягом століть. Зокрема, традиції козацького

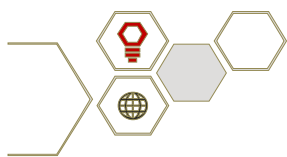

самоуправління, заснованого на виборності старшини, громадських радах та колективній відповідальності, а також інститут Магдебурзького права, який забезпечував організацію міського управління на принципах автономії, стали важливими складниками формування уявлень про місцеву владу як інструмент громадського контролю і самовираження. Ці історичні моделі не лише сприяли інституціоналізації локальної демократії в окремих історичних періодах, а й глибоко вкорінилися в суспільній свідомості.

У сучасному контексті вони продовжують впливати на правову ментальність українських громадян, для яких участь у вирішенні питань місцевого значення сприймається не лише як юридичне право, а як вияв громадянської ідентичності, соціальної відповідальності та приналежності до певної територіальної спільноти. Місцеве самоврядування в Україні набуває рис не просто адміністративного рівня управління, а стає втіленням традиції громадської ініціативи, горизонтальних зв'язків та правової самоорганізації.

У цьому контексті правова доктрина місцевого самоврядування постає не лише як система правових норм і інституцій, а як культурно-правове явище, що поєднує в собі історичну пам'ять, правові традиції, чинне законодавство та стратегічні орієнтири державної політики. Вона формує підґрунтя для подальшого розвитку демократичного врядування на локальному рівні, сприяє укоріненню принципів субсидіарності та забезпечує сталість державотворчих процесів у дусі європейських стандартів.

Після проголошення незалежності Україна розпочала поступовий перехід від радянської моделі централізованого управління до принципів децентралізації і територіального самоврядування. Процес кодифікації законодавства про місцеве самоврядування проходив через кілька послідовних етапів, кожен із яких супроводжувався змінами не лише нормативної бази, а й переосмисленням концептуальних підходів до сутності та функцій органів самоврядування. На нашу думку, чітко простежується п'ять етапів впродовж яких відбувалося становлення і трансформація системи місцевого самоврядування.

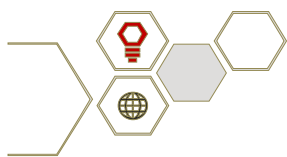

Перший етап, який тривав впродовж 1991–1996 рр. охоплює період правового становлення місцевого самоврядування у пострадянських умовах. У цей період зберігалось багато рис радянського управління, зокрема домінування місцевих державних адміністрацій, обмежена автономія рад та відсутність чіткого розмежування повноважень. Визначальними нормативними актами стали закони України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» (1992) та «Про формування місцевих органів влади» (1995), які носили перехідний характер і не забезпечували повноцінної реалізації принципів самоврядності [9, с. 56].

Логічним початком другого етапу (1996–2005 рр.) стало прийняття Конституції України (1996 р.), яка в ст. 7 та окремому Розділі XI закріпила принципи місцевого самоврядування як складника народовладдя. Саме з цього моменту починається доктриналізація інституту самоврядування як гарантованого конституційного права громади. З прийняттям Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. було вперше чітко визначено структуру органів місцевої влади, повноваження рад, виконавчих органів та сільських, селищних і міських голів [6].

Цей етап характеризується закріпленням доктринального підходу до розмежування публічної влади на місцевому рівні, що передбачає поділ між місцевим самоврядуванням та місцевими органами державної виконавчої влади. Паралельно з цим Україна ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування (1997 р.), що стало орієнтиром для формування євроінтеграційної моделі локального управління.

Вважаємо, що третій етап, який тривав впродовж 2005–2014 рр. умовно характеризується як період стабілізації, формальної адаптації до європейських норм та накопичення структурних суперечностей у практиці місцевого управління. Попри численні ініціативи з удосконалення законодавства, системний перегляд моделі місцевого самоврядування не був реалізований. Основними проблемами залишалися надмірна централізація повноважень на

рівні державних адміністрацій, відсутність фінансової самостійності громад і недостатня участь населення у прийнятті рішень.

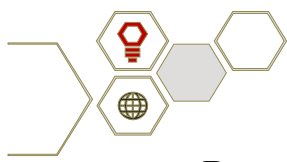
Четвертий етап (2014–2020 рр.), став період активної децентралізаційної реформи, запровадженої у відповідь на суспільний запит після Революції Гідності. Указом Президента України № 995/2014 було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [10], що визначила стратегічні напрями зміни моделі управління. Ключовими новаціями стали утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), передача їм широкого спектра повноважень і ресурсів, а також формування нового адміністративно-територіального устрою.

Цей етап виявився найглибше доктринально опрацьованим, зокрема щодо концептів субсидіарності, багаторівневого врядування та інтегрованого розвитку громад.

Завершальний п'ятий етап, розпочався в 2020 р. й пов'язаний із конституційним переосмисленням повноважень місцевого самоврядування в умовах повномасштабної війни та викликів безпеки. Зміни, пов'язані з оновленою територіальною структурою (постанова КМУ № 807 від 12 червня 2020 р), значно вплинули на спроможність громад діяти автономно [11].

Виокремлена нами етапність кодифікації законодавства про місцеве самоврядування в Україні після 1991 р. тісно пов'язана з доктринальним переосмисленням сутності цього інституту. Залежно від політичного контексту, геополітичного вектору розвитку держави та суспільного запиту, відбувалася трансформація ключових правових концептів – від нормативного мінімалізму до складної багаторівневої моделі врядування, що інтегрує локальну ідентичність, публічну участь і міжнародні зобов'язання.

Якщо говорити про сучасний етап розвитку місцевого самоврядування, то двома ключовими факторами, що визначають вектор трансформації є умови повномасштабної війни та євроінтеграційний курсу країни. Повномасштабне вторгнення росії у лютому 2022 р. стало глибоким викликом не лише для державного суверенітету, а й для внутрішньої публічної системи управління.

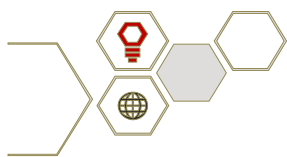

В умовах воєнного стану, загроз гуманітарній безпеці та масових переміщень населення, місцеве самоврядування постало як ключовий інституційний елемент забезпечення стійкості держави. Зокрема, органи місцевого самоврядування взяли на себе функції, що традиційно не входили до їх компетенції: координація евакуаційних процесів, гуманітарна логістика, підтримка сил оборони, захист цивільного населення, відновлення критичної інфраструктури. Це призвело до необхідності перегляду доктринальних і правових підходів до самоврядування в нових реаліях.

Правова база воєнного стану, зокрема Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [12], встановлює можливість делегування окремих функцій органів державної влади на місця, що створює додатковий простір для адаптивної поведінки територіальних громад. У цих умовах принцип субсидіарності, один із фундаментальних для європейської моделі самоврядування, набуває нового змісту: не лише як засіб оптимізації повноважень, а як інструмент виживання та мобілізації спільнот. Відповідно, постає потреба у вдосконаленні законодавства з урахуванням гібридних функцій місцевих органів в умовах війни.

Крім того, війна підсилила значення таких категорій, як «регіональна спроможність», «локальна автономія» та «громадянська солідарність». Це потребує не тільки термінологічного оновлення правової доктрини, але й розробки нових форм участі громад у відбудові держави. Наприклад, у межах ініціативи «Платформа громад» (за підтримки Мінрегіону та міжнародних партнерів), активно розвиваються підходи до участі громад у формуванні місцевих бюджетів відновлення, розподілі гуманітарної допомоги та створенні безпечного середовища.

Паралельно із безпековими чинниками, значний вплив на трансформацію правових засад місцевого самоврядування, має курс України на європейську інтеграцію. З моменту набуття Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС (червень 2022 р.) перед державою постали зобов'язання щодо подальшого вдосконалення локального врядування

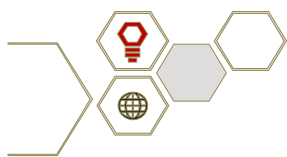
відповідно до *acquis communautaire*. Ключову роль тут відіграє Європейська хартія місцевого самоврядування [7], якою встановлено мінімальні гарантії для місцевих владних структур, включаючи фінансову автономію, виборність органів самоврядування, судовий захист повноважень і обов'язковість консультацій із громадами.

У 2023–2024 рр. у межах підготовки до оцінювання за критеріями Єврокомісії було ініційовано низку змін до законодавства, зокрема законопроекти щодо адміністративної процедури, муніципального контролю та цифрової участі громадян. Особливу увагу приділяють також посиленню прозорості та доброчесності на місцевому рівні, що відображено в рекомендаціях Ради Європи [13, с. 5]. У цьому контексті важливо враховувати, що для країн Центрально-Східної Європи перехід до європейської моделі самоврядування включав не лише зміну інституційної структури, а й переосмислення ролі громади як осередку європейської ідентичності.

Як наслідок, можна констатувати, що в сучасній українській доктрині місцевого самоврядування з'являються акценти, які об'єднують безпекову й інтеграційну логіку. Наприклад, концепт «місцевої стійкості» (*local resilience*) набуває ознак правового принципу, що визначає здатність громад не лише до виконання функцій в мирний час, а й до адаптації під час криз, зокрема військових.

Ще одним важливим чинником, що сприяє позитивній трансформації парадигми місцевого самоврядування є розвиток цифрової – створення муніципальних платформ, електронних сервісів, систем відкритих бюджетів. Це відповідає як європейським стандартам *good governance*, так і потребам воєнного часу у швидкому прийнятті рішень і залученні громадян до публічного управління. Відтак, у доктринальному сенсі трансформація місцевого самоврядування пов'язана не лише з адаптацією до обставин, а й із переходом до нової якості управління – прозорого, інклюзивного, стійкого.

Узагальнюючи, можна констатувати, що повномасштабна війна і євроінтеграційний курс України створили нову парадигму для правового

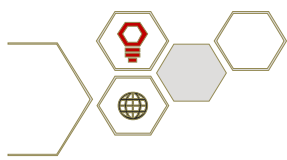

осмислення місцевого самоврядування. Вони актуалізували питання функціональної гнучкості, нормативної адаптивності та підзвітності громад, а також посилили інтеграцію доктринального підходу до місцевої демократії у загальну модель сталого розвитку держави.

Поступовий процес у розвитку системи місцевого самоврядування та правової основи, що регламентує її функціонування є правова ментальність українців, яка сформувалася під впливом правового плюралізму, самоврядних практик та опору централізму, відіграє конститутивну роль у сприйнятті місцевого самоврядування як органічної форми публічної влади. Це підтверджується результатами соціологічних досліджень, зокрема Фонду «Демократичні ініціативи», згідно з якими близько 70% опитаних громадян у 2023 році вважали місцеве самоврядування найбільш ефективним рівнем управління в умовах війни [14, с. 9].

Назагал, історична традиція місцевого самоврядування та відповідна правова ментальність громадян України не лише зумовили прийнятність реформ у цій сфері, а й стали важливою передумовою для формування стійкої, інституційно легітимної доктрини місцевої автономії [15, с. 104]. Цей контекст забезпечує глибоке культурно-правове підґрунтя для розвитку сучасного місцевого врядування в Україні – особливо в умовах воєнного виклику, післявоєнного відновлення та поступу до європейської спільноти.

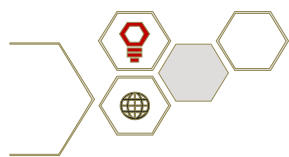
Висновки. Таким чином, правова доктрина місцевого самоврядування в Україні пройшла складний шлях становлення, що супроводжувався трансформацією політико-правових підходів під впливом як внутрішніх історичних традицій, так і зовнішніх (європейських) стандартів. У результаті поступової кодифікації та конституціоналізації інституту місцевої автономії, сформувалася модель самоврядування, яка поєднує принципи демократизму, субсидіарності, фінансової самостійності та правової відповідальності. Особливе значення у сучасних умовах набуває гібридна функціональність місцевих органів у період повномасштабної війни та вектор євроінтеграції, що разом формують нову парадигму правової автономії територіальних громад як

елементу стійкості та публічного врядування. Правова ментальність українців, укорінена в історичних практиках самоврядуності, виступає ключовою передумовою для подальшої еволюції локальної демократії та інтеграції національної моделі врядування до європейського правового простору.

Список використаних джерел

1. Стецюк Н.В. Доктрина місцевого самоврядування Юрія Панейка і сучасні проблеми конституційної реформи в Україні. *Теорія і практика конституціоналізму : український та зарубіжний досвід* : Матеріали учасників другої науково-практичної конференції (Львів, 28 квітня 2016 року). Львів : ННШПП НУ «Львівська політехніка», 2016. С.205-209. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2542/1/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%8E%D0%BA%203.pdf>
2. Моргун В.В. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 66-68. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/28.pdf
3. Говоруха Л. С. Державницька теорія місцевого самоврядування у правовій доктрині XIX-XXI ст. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01: Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 20 с.
4. Ключковський Ю. Б. Правове регулювання місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Право України*. 2024. № 6. С. 61-76. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001503975>.
5. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Європейська хартія місцевого самоврядування. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
8. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування: навч. посіб. / М. Пітцик, В. Кравченко, Е. С. Моньйо та ін. К., 2000. 136 с.
9. Бородин Є. І., Тарасенко Т.М. Розвиток системи місцевого самоврядування в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 4. С. 55-61.
10. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
11. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної ради України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 33, ст.235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
13. Рекомендації стосовно формування політики у сфері публічної етики на місцевому рівні. URL: <https://rm.coe.int/pad-public-ethics-at-local-level-in-ukraine-ceggpad-2023-13-ukr/1680ae3801>
14. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. URL: <https://surl.li/eaafjb>
15. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНТ, 2010. 232 с.